

DEMOCRATIC SOCIALISM, FREEDOM AND SOCIAL IMAGINATION / REVIEW ON IDEOLOGICAL EXPANSIONS OF SOCIAL DEMOCRACY

M. Kubilay AKMAN*

* Doç. Dr., Uşak Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, kubilayakman@gmail.com

Copyright © 2019 M. Kubilay AKMAN. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Abstract

Democratic socialism and social democracy are political notions which are used often with similar meanings. Social democratic thought has asked questions about how French Revolution's "freedom, equality, fraternity" ideals can be further socialized. Democratic socialism (social democracy) is an actual political ideology and movement today which was born in 19th century, had been very influential in shaping 20th century. The freedom and democracy perception of socialism provides a transforming and reforming social imagination. Socialist International is the international organization where social democratic parties around the World take place. In this article freedom and social justice conception represented by SI will be discussed in its main lines.

Keywords: socialism, social freedom, democratic socialism, social democracy, CHP, Socialist International.

DEMOKRATİK SOSYALİZM, ÖZGÜRLÜK VE TOPLUMSAL TAHAYYÜL SOSYAL DEMOKRASİNİN İDEOLOJİK AÇILIMLARI ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Merhum Aydın Güven Gürkan'ın anısına

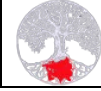
Öz

Demokratik sosyalizm ve sosyal demokrasi çoğu zaman benzer anlamlarda kullanılan siyasi kavramlardır. Sosyal demokratik düşünce Fransız Devrimi'nin "eşitlik, özgürlük, kardeşlik" ideallerinin nasıl toplumsallaşabileceğine dair sorular sormuştur. 19. Yüzyılda doğan, 20. Yüzyılın şekillenmesinde çok etkin olan demokratik sosyalizm (sosyal demokrasi) günümüzde güncel bir siyasi ideoloji ve akımdır. Sosyalizmin özgürlük ve demokrasi algısı eleştirel, dönüştürücü ve değiştirici bir toplumsal tahayyül sunar. Sosyalist Enternasyonal tüm dünyadaki sosyal demokrat partilerin bir araya geldiği bir uluslararası organizasyondur. Bu makalede SE'nin temsil ettiği özgürlük ve toplumsal adalet anlayışının ana hatları tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: sosyalizm, toplumsal özgürlük, demokratik sosyalizm, sosyal demokrasi, CHP, Sosyalist Enternasyonal.

1. Giriş

Modern sosyalizm Avrupa'da işçi sınıfının bağrında doğdu. 19. Yüzyılın ikinci yarısında işçi hareketi içinde demokratik sosyalist gelenek, sosyal demokrasi perspektifi ve komünist, diktatörlük yanlısı ekol bir arada, gerilim içinde var oldu. 20. Yüzyıl ise ayrışmayı gündeme getirdi. Artık sosyalistler ve komünistler ayrı bayraklar altındaydılar. Geçen yüzyılın kültürel mirası olan Enternasyonal marşını dinlediklerinde zihinlerinde beliren görüntülerin, toplumsal tahayyüllerin ve beklentilerin çok farklı olduğu açığa çıktı. Komünizmin kurguladığı devlet projeleri domino etkisiyle 1990'larda arka arkaya çöktü.

Demokratik sosyalizm / sosyal demokrasi ekolü ise kendini yenileyerek, güncelleyip revize ederek etkin politikalarla dünyada söz sahibi olmaya devam ediyor.

Bu çalışmada demokratik sosyalist ideolojinin temel düşünceleri ve eğilimlerinden yola çıkarak nasıl bir özgürlük ve toplumsal dönüşüm, reform tahayyülü olduğunu tartışacağız. Tartışmamız bir taraftan bazı sosyalist kuramcılara ve kavramlarına referanslar içerecek, diğer taraftan güncelliğin bir kısım örnekleriyle de konumuzu irdelemeye çalışacağız. Kavramları yerli yerine oturtma, birbirine karıştırılan bazı kavram ya da terimlerin aslında ayrı olduğunu; birbirinden ayrı sanılan bazı adlandırmaların da neredeyse tamamen örtüştüğünü göstermeyi deneyeceğiz.

Türkiye’de, Soğuk Savaş’ın etkisi ve Batı Bloku’nun riskli ve kırılgan bir alanında yer almamız vesilesiyle stratejik ve uluslararası güvenlik eksenli nedenlerle güçlü bir anti-komünist hareket organize edilmiştir. Her ne kadar, aşağıda tartışacağımız gibi sosyalizm ve komünizm arasında büyük bir fark bulunsa da, komünizmin Avrupa ülkelerindeki gibi kamusal alanda görünebilirliğinin geçmişteki imkânsızlığı birçok komünisti kendilerini sosyalist diye adlandırmaya itmiştir. Bu açıdan sosyalizm adı, demokratik sosyalistler ya da sosyal demokratlardan çok ülkemizde komünistler tarafından nispeten güvenli bir imaj olarak kullanılmıştır. Sosyal demokrasi geleneğimiz de bu duruma pek itiraz etmemiş, Sosyalist Enternasyonal’e mensup olmakla beraber iç politikada bu adlandırmayı kullanmama yoluna gitmişlerdir.

Makalede tartışılacak hususlar sosyal demokratik düşüncenin hem siyaset alanındaki güncelliğine hem de akademik ortamdaki analizine bazı çıkış noktaları sunabilir. Sosyal demokrasi yaşayan, dönüşen, kendini ve kuramlarını revize eden, sadece toplumda değil kendi siyasi ekolü içinde de reformu tesis eden bir olgu olarak oldukça dinamiktir. Bu dinamizmi bazı temel boyutlarından ele alıp değerlendireceğiz.

2. Sosyalist Düşünce ve Yaklaşımlar

Sosyalizm tarihte birbirinden farklı, zaman zaman çelişen anlamlarla kullanılmış olan bir siyasi ideoloji ve harekettir. Ekolojik, dini, toplumsal cinsiyet, vb. yaklaşımları; sınıfsal geri planları ile çok geniş bir yelpaze çizen çevreler dünya siyasi tarihinde bu ad altında yer almıştır. Peki, gerçekte nedir sosyalizm?

Frankfurt Okulu’nun günümüzdeki direktörü olan Axel Honneth’in ifadesiyle sosyalizm düşüncesi Avrupa’da, modern zamanlarda Fransız Devrimi’nin manevi evladı olarak ortaya çıkmıştır. Batıdaki emekçiler, halklar “özgürlük, eşitlik ve kardeşlik” ideallerinin; devrimin bu ilkelerinin hayata geçmediğini ve toplumsallaşmadığını gördüklerinde yüzlerini sosyalizme dönmüştür. 1820’li ve 1830’lu yıllarda yaygınlık kazanan sosyalist ideoloji Avrupa’da Owen, Saint-Simon, Fourier gibi erken sosyalistler¹ ile ilk modern temellerini bulmuştur. Özellikle Owen’ın 1837’de Fourier’yi Paris’te ziyareti akabinde bu büyük öncüler hep beraber kendilerini sosyalist olarak adlandırmaya karar vermişlerdir (Honneth, 2016: 19, 20, 22). Eksik kalan, idealleri yaşamsallaşamayan Fransız Devrimi’nin ilhamı genel anlamda sosyalizmin ve bugün anladığımız anlamda demokratik sosyalizm veya sosyal demokrasinin kuruluşuna dair temel motivasyonu sağlamıştır. İnsanın özgürlük, eşitlik ve kardeşlik arayışının; daha üst ve kavrayıcı bir ifadeyle toplumsal adalet arayışının siyasi izdüşümü sosyalizmdir.

¹ Profesör Honneth’in kullandığı “erken sosyalist” kavramını (bu kavram elbette Gregory Claeys ve başka isimler tarafından da kullanılmıştı) naçizane önemsiyorum; çünkü bu dönemin sosyalistlerini “ütöpik sosyalist” olarak adlandırmak Marx’ın ve aslında daha çok da Engels’in getirdiği bir kurgudur. Bugün gördük ki ütopya olmazsa, umut olmazsa, toplumsal tahayyül olmazsa sosyalist bir varoluş da mümkün değildir.

Resim-1 Axel Honneth

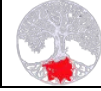
Sosyalizm düşüncesi özgürlük, eşitlik ve kardeşlik ideallerinin bireysel öznelerle değil, onların da özgürlüklerini ve gelişmelerini mümkün kılan topluluk temelli bir dayanışmaya dayanması yani bütünsel olması gerektiğini savunur. Bu anlamda toplumların dayanışmacı, eşitlikçi ilkelerle organize olabileceğini ifade eder. Bireylerin ve bireysel özgürlüğün dayanışma ve karşılıklı ihtiyaçları gözeterek topluluk içinde araştırmayı aşan toplumsallıkları mümkün kılabilmesi kabulü sosyalist düşüncenin özünde yer alır (Honneth, 2016: 40-41). Modern kökleri 19. Yüzyılda bulunan “Sosyalizm düşüncesi, dünyanın dört bir yanında insanların tahayyülünü kuşattı, başarılı siyasi hareketleri teşvik etti, çalışan erkeklerin ve kadınların hayatlarını ciddi anlamda geliştirdi ve 20. yüzyılın şekillenmesine katkıda bulundu” (Socialist International, 1989). Farklı renkleri ve biçimleriyle sosyalist düşünce modern zamanlarda siyasi liderlerin, aktivistlerin, entelektüellerin, sanatçıların ve yazarların düşünce dünyasına ilham vermiştir. Bugün Sosyalist Enternasyonal’in, İlerici İttifak’ın², Avrupa Sosyalistleri Partisi’nin³ ve ulusal ölçekte demokratik sosyalist / sosyal demokrat partilerin temsil ettiği akım yeni çağın yarattığı krizler, belirsizlikler ve tuzaklar karşısında nasıl güncel cevaplar verilmesi ve sosyalizmin ya da sosyal demokrasinin güncellenmesi gerektiğini ciddi anlamda tartışmaktadır.⁴ İnsan hayatını kamusal denetim ve işletme perspektifiyle geliştirip refah seviyesini yükselterek ulusal kaynakların kullanımını, sağlık hizmetlerini, ulaşımı, ekolojik meseleleri adaletli olarak düzenlemeyi; savaşa karşı barışı savunan (Claeys, 2011: 51) demokratik sosyalizm 21. yüzyılın yarattığı özgün ve güncel problemler karşısında da çözüm arayışlarına devam etmektedir. Gregory Claeys şiddet karşıtı, geniş kapsamlı, işçi sınıfına dayanan ve yaratıcı anlamda demokratik ve ahlaki olan bir sosyalizm anlayışından bahsetmiş; bu anlayışın Marx’ın ve izdeşlerinin “reformist” diye adlandırıp reddetmesine rağmen zengin bir potansiyel ve özgürlük ufku sunduğunu anlatmıştır (Yeo, 2011: 247). “Devrim fetişizmi” maalesef bir taraftan otoriter rejimlere kapı aralarken diğer taraftan uzun vadede sosyalizm idealinin arzulanabilirliğini azaltmıştır.

Sosyoloji tarihinin klasiklerinden Emile Durkheim sosyolojinin kurucusu olan August Comte’un da üstadı, hocası ve öncülü olan Saint-Simon Kontu Claude Henri de Rouvroy üzerine derslerinde sosyalizm ve komünizm arasındaki temel varoluşsal ayrımı gayet etkili bir şekilde açıklamıştır. ABD’nin ve Batı Bloku’nun Soğuk Savaş dönemindeki anti-komünizm stratejileri Türkiye’de bazı siyasi çevrelerde solun her türünü “komünizm” diye yaftalama

² <http://progressive-alliance.info> Erişim: 21.06.2019

³ <https://www.pes.eu/en> Erişim: 21.06.2019

⁴ Bu tartışmanın yapılmadığı ülkelerde ise demokratik sosyalizmin silinmemesi ve ciddi anlamda var olabilmesi için özeleştiril süreçlerin işletilmesi kaçınılmazdır.

eğilimine sebebiyet vermişti. Elbette ki demokratik her ülkede, yasalar ve meşruiyet çerçevesinde komünizm dâhil her ideoloji ve siyasi düşüncenin ifadesi normaldir. Ne var ki, Durkheim'ın ifade ettiği gibi sosyalizm ve komünizm temelden farklı siyasi projelerdir. Sağ üst çatısı altında bulunan herkesi faşist ya da nazi diye adlandırmak nasıl absürt ise, her sol görüşlü olana komünist demek de anlaşılabilir değildir. Bugün bu yazdıklarımız Batı için yüz yıldır aşılış bir tartışmadır. Maalesef biz hâlâ bunlarla uğraşıyoruz. Ülkemiz sosyal biliminin gelecek kuşakları şu satırları okuduğunda 20. Yüzyıldan bugüne Türkiye aydınının ne sorunlarla cebelleştiğini anlamakta güçlük çekecektir.

Resim-2 Saint-Simon

Emile Durkheim özellikle endüstri toplumundan ve ekonomik sorunlardan kaynaklı olarak 19. Yüzyılda beliren sosyalist düşüncenin insanların, toplumun ekonomik ihtiyaçları, beklentileri ve menfaatlerine cevap vermeyi amaçladığını vurgular. Komünizm ise “komün” anlayışıyla toplumun ekonomik faaliyet ve menfaatlerinin ötesinde siyasi anlamda aşkın bir yere referansta bulunur. Durkheim komünizm anlayışının devlete aşırı önem atfedip devlet iktidarını bir anlamda fetişleştireceğini de öngörmüştür (Durkheim, 2009: 123-124). Erken sosyalist bir kuramcı olarak “Saint-Simon ve tüm izleyen sosyalistler ekonomik faaliyetlerin ortak yaşamın özü olduğu sonucuna varmışlardır, öyleyse bu faktörler toplumsal olarak organize edilmelidir” (Durkheim, 2009: 124). Ekonominin toplumsal menfaatler çerçevesinde organize edilebilmesi, sosyalist bir eşitlik ve adalet anlayışının güçlenebilmesi için çalışanların sözcüsü, temsilcisi olarak sendikalara, meslek organizasyonlarına çeşitli görevler düşer. Üyelerini değil güç ve sermaye çevrelerini temsil eden, emekçilerin ihtiyaçlarına sırtlarını dönen, taleplerini duymazdan gelen sendikaların ve kiralık sendikacıların ne çalışanlara ne sosyalist düşünceye bir katkısı olmaz. Kim kiraladı ya da bir anlamda “satın aldı” ise oranın kuklası olarak yollarına devam ederler.

Resim-3 Sosyalist Enternasyonal Logosu

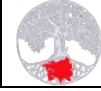
Türkiye’den Cumhuriyet Halk Partisi’nin (CHP) üyesi bulunduğu, tarihsel kökleri 1. Enternasyonal’e ve 2. Enternasyonal’e ulaşan, tüm dünyadan sosyal demokrat / demokratik sosyalist partilerin mensup olduğu Sosyalist Enternasyonel, İlkeler Deklerasyonu’nda insan haklarının toplumsal ve ekonomik hakları da içerdiğini savunur. Çevre, konut, boş zamanlar, eğitim ve ekonomik güvenlik haklarının özellikle altı çizilir. Sendikal örgütlenme ve grev hakkı, istihdam gerekliliği, işsizliğin insan haysiyetine ve verimliliğine zararları anlatılır (Socialist International, 1989). Ülkemizde de bugün yakıcı bir işsizlik meselesiyle karşı karşıyayız. TÜİK’in Ocak 2019 rakamlarına göre Türkiye’de genç işsizlik %26,7, genç kadın işsizliği %29,1, genel işsizlik oranı ise %14,7’dir (SODEV Monitör, Nisan 2019). Gençliğin ve kadınların emeğinin üretkenliğe ve verimliliğe hizmet edemediğini, mevcut sosyo-ekonomik politikaların bunu sağlayamadığını görüyoruz. Sosyal demokrasi toplumu oluşturan her bireyin kendi entelektüel, psikolojik, duygusal tatminini yaşayabileceği şekilde, insani çalışma şartları altında olabildiğince verimli olabilmesini; bu amaçla istihdam yaratılmasını savunur. Üretmeden tüketen toplumlarda yapısallaşmış bir kriz ortamı kaçınılmazdır.

3. Demokratik Sosyalizm ve/ya Sosyal Demokrasi

Demokratik sosyalizmin / sosyal demokrasinin toplumsal özgürlük vizyonunu tartışmadan önce bu iki kavramın kullanımına dair geniş bir kuramsal tartışma ve tarihsel öncüller / etkenler olduğunu hatırlatmak isterim. Alan Granadino’nun doktora tezinde İspanya ve Portekiz örnekleri üzerinden ele alıp analiz ettiği gibi bu adlandırma ve yönelimler bir yönüyle Fransız sosyalizminin ve Alman sosyal demokrasisinin etkisiyle şekillenir (Granadino, 2016). Her ne kadar siyaset sosyolojisi penceresinden bakınca iki kavramın yakın anlamlı olduğunu ya da bazen birbirinin yerine kullanılabileceğini⁵ kabul etsem de böylesi bir tartışmayı göz önünde bulundurmamak gerekir.

Alan Granadino’ya göre demokratik sosyalizm için komünist partilerdeki gibi ideolojik tektiplik söz konusu olmasa da 1950’li yıllarda Avrupa Sosyalistlerini bir araya getiren birleştirici güç anti-komünizm olmuştur. Sosyalist Enternasyonel bu temel üzerinde 1951 yılında yeniden inşa edilmiştir (Granadino, 2016: 57). Aslında Avrupa ölçeğinde pratik politikada demokratik sosyalist ve sosyal demokratik yaklaşımların birbirinden çok farklı olmadığını görüyoruz. Buna rağmen, bazen özellikle kendilerini demokratik sosyalist olarak tanımlayanların sosyal demokrasiden farklı olduklarının altını çizme yaklaşımları olduğuna tanık oluyoruz. ABD gibi ne demokratik sosyalizmin ne sosyal demokrasinin doğru düzgün taban ya da uygulama bulamadığı bir coğrafyada demokratik sosyalizmi sosyal demokrasiden ayırıştırma gibi ekstra bir gayretin olması manidardır. Fransa ve onun modelinden kısmen ilham alan İspanya ve Portekiz sosyalistleri bu derece doktriner değildir. En nihayetinde Avrupa sosyalizmin her renginin hayat ve uygulama alanı bulduğu, hatta modern anlamda doğduğu coğrafyadır. Kapitalizmin küresel etki merkezi ve dünya egemenlik ilişkilerinin baş aktörü olan ABD içinde, düşünsel bir “uçuş serbest” alan yakalayıp toplumsal zeminde karşılığı olmayan böyle ısrarlı spekülasyonların kime ne faydası olur? Bir de ABD’nin “demokratik sosyalizm” kuramcılarının bir kısmının Troçki’den ilham aldığını ve Troçkizm’in solda malum olan entrizm (sızma) politikasının mevcudiyetini düşününce akla bir kısım ayırıştırıcı demokratik sosyalistler acaba postmodern zamanlara özgü modifiye edilmiş bir “sürekli devrim” hülyasını ve entrizmin ileri bir modelini mi yaşıyor soruları geliyor.

⁵ Sosyalist Enternasyonel’in üyelerine, isimlerine, programlarına bakmak dahi demokratik sosyalizm ve sosyal demokrasinin pek de uzak olmadığını, aynı siyasi çatı altında bulunduklarını göstermeye yetecektir: <https://www.socialistinternational.org/about-us/members> Erişim: 21.06.2019

Avrupa'daki, özellikle İskandinav ülkelerindeki sosyal demokrasi pratiğini eleştiren bu anlayış itirazlarını sosyal demokratik iktidarlarda kapitalist firmaların olduğu, emekçilerin bu firmalarda istihdam edildiği ve temsili demokrasinin ötesinde asıl karar alma süreçlerinin bu şirketlerin manipülasyonlarına dayandığı noktalara dayandırır. Öte yandan demokratik sosyalizmde (bu da herhalde Troçki'nin "geçiş talepleri"nden olsa gerek!) toplumun üretim araçları üzerinde kamusal mülkiyet olacağı, işçilerin özel mülkiyete tabi üretim ortamlarında çalışmaya mecbur kalmayacağı, sadece devletin içinde değil çalışma alanlarında ve yerel topluluklarda güçlü demokratik kurumların oluşturulacağını söyler. Bu sol ekol şunu ifade eder: "Bizim demokratik sosyalizm tanımlamamız ekonomide demokrasinin ciddi anlamda derinleşmesini temsil eder" (McCarthy, 2018). Avrupa'da sosyal demokrasinin / demokratik sosyalizmin iktidarda ya da muhalefette sayısız tecrübesini aktarabiliriz. ABD'de ise demokratik sosyalistlerin kongreye temsilci olarak Demokratik Parti listesinden dâhil edebildiği bir iki isim dışında kayda değer, dönüştürücü bir başarısı olmadığına tanık oluyoruz. Amerika'nın Demokratik Sosyalistleri (Democratic Socialists of America) partisinin üyelerinin ABD toplumunun % 0.018'ini oluşturduğunu görüyoruz.⁶ Türkiye'de sosyal demokrasiyi ve uluslararası açıdan düşünsel olarak Sosyalist Enternasyonal temsil eden Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) nüfusa göre üye oranı ise 1.487'dir.⁷ Sadece üye sayılarının oranları üzerinden dahi baktığımızda CHP'nin DSA'dan yaklaşık 82.60 kat daha fazla topluma nüfuz ettiğini, üyeler aracılığıyla örgütlendiğini söyleyebiliriz. Bir diğer deyişle ABD sola dair uygulamalı, somut pratik sunabilecek bir ülke değildir. Sosyalizmin geçmişi kadar bugününü ve yarınını değerlendirebilmek adına ağırlıklı olarak bakılması gereken coğrafya esasen Avrupa'nın demokratik sosyalist / sosyal demokratik partileridir.

4. Demokratik Sosyalizmin Özgürlük Vizyonu

Avrupa'nın adalete, toplumsal eşitliğe, özgürlüğe olan özlemi ve mücadeleleri insanlığa modern bağlamı içinde sosyalizm düşüncesini armağan etmiştir. "Sosyal demokrasi" veya "demokratik sosyalizm" anlamları, örtüşmeleri, yakınlıkları ya da uzaklıkları üzerine kuramsal olarak tartışılması gereken sözcükler olmaktan öte, "her şeyin üstünde birçoklarının kendini adlandırdığı güçlü bir ideali temsil eder. İnsanlar kuşaklar boyu onun için kampanyalar yaptılar ve gelecekte de yapmaya devam edecekler" (Gombert, 2017: 8). Willy Brandt Sosyalist Enternasyonal'e veda konuşmasında sosyal demokratlara güçlü taraflarını görmelerini, her çağın kendi cevaplarını aradığını ve başarılı olabilmek adına en iyi şekilde hazır bulunmalarını tavsiye eder (Gombert, 2017: 145). Özgürlük arayışı da çağın gereklerine göre cevapları değişebilen, ilerleyebilen bir husustur.

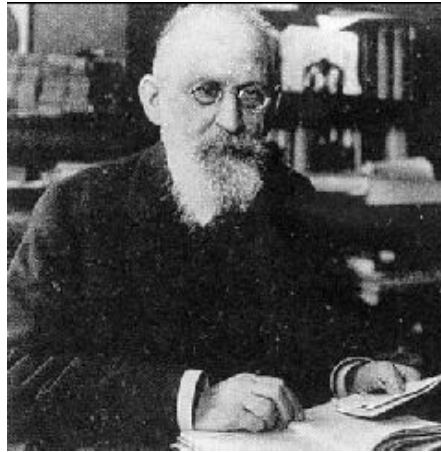
⁶ ABD nüfusu 2019 Haziran itibarıyla 329.092.150 öngörülmektedir, DSA'nın üye sayısı ise yaklaşık 60.000 civarındadır. Bkz. <https://www.census.gov/popclock> ve <https://thehill.com/homenews/state-watch/431915-two-democratic-socialists-win-spot-on-chicago-city-council-as-three-more> Erişim: 22.06.2019

⁷ 2018'de Türkiye'nin nüfusu 82.003.882, CHP üye sayısı ise 1.219.783'tür. Bkz. <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/turkiyenin-nufusu-artti/1380598> ve <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/chpnin-uye-sayisi-artti/1036308> Erişim: 22.06.2019. Parti üye sayısını değerlendirirken ülkemizde Devlet memurları Kanunu, vb. üyeliği kısıtlayan mevzuatı ve hukuki süreçleri göz önüne alırsak muhtemel üye sayısı tüm siyasi partilerde uygun şartlar altında çok daha yüksek olabilir.

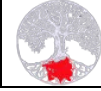
Resim-4 Willy Brandt

Axel Honneth'in ifadesiyle sosyalist tahayyülde özgürlük ideali "toplumsal özgürlük" merhalesine ulaşmıştır. Toplumsal özgürlük kavramı 19. Yüzyılda birbiriyle rekabet halinde algılanan "üç ilkeyi" (eşitlik, özgürlük, kardeşlik) uzlaştıran bir anahtar sözcük olarak belirmiştir (Honneth, 2016: 43). Bu sayede dayanışma ilkesiyle "Fransız İhtilali'nin kendi aralarında belirli bir gerilim taşıyan üç ilkesi gözü pek bir hamleyle bütünleştirilmiştir" (Honneth, 2016: 41). Bu geleneğin çağdaş ifadesi olan "Demokratik sosyalizm özgürlük, toplumsal adalet ve dayanışma için bir uluslararası harekettir." Sosyalist bakış açısına göre eşitlik ve özgürlük birbirine zıt değildir; "Eşitlik bireysel şahsiyetin gelişiminin temel şartıdır. Eşitlik ve kişisel özgürlük birbirinden ayrılamaz." Bu açıdan, toplumsal özgürlük adına bireyin özgürlüğü feda edilmez, "Bireysel özgürlük ve toplumda temel haklar herkes için insan haysiyetinin ön şartlarıdır" (Socialist International, 1989). İtalyan filozof ve sosyolog Giuliano Di Bernardo'nun ifadesiyle "toplumsal gerçeklik kurucu kurallar yoluyla insanlar tarafından inşa edilir" (Di Bernardo, 2015: 129). "İnsan haysiyeti" (human dignity) insanı ve toplumu, çağdaş sosyal gerçekliği mümkün kılan kurucu ilkedir. Bu nedenle robotların ve biyopolitika / biyoiktidar ekseninde egemenliğin yarattığı tahribatın tartışıldığı bugünlerde insani haysiyeti savunmak demek bizatihi insanlığı savunmaktır.

Resim-5 Eduard Bernstein

Büyük sosyal demokrat düşünür, kuramcı ve lider Eduard Bernstein bir bireyin topluma karşı sorumluluğunun toplumsal ilkenin bir yanı olduğunun, diğer yanında ise kişisel özgürlük olduğunun altını çizer. Bu iki yön birbirinden ayrılamaz mahiyettedir (Steger, 2006: 130). Dolayısıyla demokratik sosyalizm çerçevesinde bireylerin topluma karşı sorumluluklarının kişisel özgürlükler ile uyum ve harmoni içinde olması beklenir. Birey ötekileri mutlu edecek, ihtiyaçlarını giderecek hizmetleri topluma sunarken mümkün olan

maksimum özgürlük ve haklardan yararlanacaktır. Yaşamak için zaruri olan faaliyetler kişisel özgürlüğün önünde birer engel değil aksine onun güvencesi haline gelebilir.

Almanya Sosyal Demokratik Partisi'nin (SPD) Godesberg Programı (15 Kasım 1959) sosyal demokrasi tarihinde gerçek bir stratejik ve etik devrim olmuştur. Bu program ile Sosyal Demokratik Parti materyalizm, sınıf mücadelesi, uzlaşmaz bir anti-kapitalizm gibi Marksizm'den tevarüs edilen konseptleri artık terk etmiştir. Sınıfsal aidiyet yerine etik tercihler ve yönelimler çerçevesinde toplumun tamamına seslenen bir strateji devreye girmiştir. Demokratik sosyalist düşünce Godesberg Programı ile Marksizm'den ve komünizmden ayrı bir ideoloji olduğunu ortaya koymuştur. Sosyal demokrasi bireylerin dini, kültürel tercihlerine; felsefi yönelimlerine müdahil olmaz. Ne devletin ne de herhangi bir partinin insanların vicdanlarını alakadar eden bu konulara müdahalesi olmamalıdır. Bu anlamda “Sosyal Demokratik Parti düşünce özgürlüğünün partisidir. Farklı inanç ve düşüncelere sahip insanların bir topluluğudur. Onların anlaşması ortak ahlaki ilkelere ve siyasi amaçlara dayanır. Sosyal Demokratik Parti bu ilkelerle uyumlu bir hayat yolu için çabalar. Sosyalizm sürekli bir vazifedir – özgürlük ve adalet için mücadele etmek, onları korumak ve onlara uygun yaşamak” (Berman, 2006: 190-191). Elbette değişen çağ ve ihtiyaçlar yeni zaruretleri gündeme getirebilir. Ne var ki, Godesberg Programı'ndan aktarılan bu temel ilkeler değişen dönemlerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek asgari bir zemini sunmaktadır. Demokratik sosyalist / sosyal demokratik partiler, hareketler ve bireyler “özgürlük ve adalet” mücadelesini herhangi bir doktriner şemaya uydurmaya çalışmadan yaşadıkları coğrafyanın beklentilerini karşılayacak adımları atmak durumundadır.

5. Sonuç

İşçi sınıfının bağrından çıkan ve giderek tüm insanlığa (sınıf, dil, din, ulus, etnisite, vd. ayrımları olmadan) mal olan; adaletsizliğe ve eşitsizliğe karşı Fransız Devrimi'nin ideallerinin bir devamı ve tekamülü olarak görebileceğimiz sosyal demokrasinin eşitliğe, özgürlüğe, kardeşliğe ve dayanışmaya dair toplumsal tahayyülünün bazı temel noktalarını ele aldık. Gördük ki, sosyal demokrasi dinamik, değişken ve devingen bir siyasi düşüncedir. Sabit, muhafazakâr ve durağan yaklaşımlar sosyal demokrasiden uzaktır. Daha özgür, daha yaşanılabilir, toplumun ve insanın birbiriyle ve çevreyle barıştığı, eşitsizliklerin (ırksal, cinsiyet, sınıfsal, vb.) özgürlüklerle aşıldığı reformlar için sosyal demokratlar dünyada ve Türkiye'de sürekli olarak sadece toplumu, siyasi ortamı değil aynı zamanda kendilerini de sorgulayıp aşmaya çalışmaktadırlar. Felsefe tarihine geçmiş, Sokrates'in “Sorgulanmayan hayat yaşanmaya değer” sözünü hatırlarsak sosyal demokrasi hayatın yaşanmasını mümkün kılan eleştirel ve sorgulayıcı, dönüştürücü ideolojilerin başında gelir. Bu açıdan günümüz siyasi ortamını, dinamiklerini ve potansiyellerini anlamanın yolu diğer akımlar kadar sosyal demokrasinin de ne dediğini, ne talep ettiğini, neyi dillendirdiğini anlamaktan geçer. Genel anlamda “sol” çatısı altında yer alan sosyal demokratik partiler bazen demokratik sosyalist ya da sadece sosyalist olarak da adlandırılırlar. Şiddete, savaşa karşı barışı ve evrensel uyumu savunan sosyal demokratik düşünce ontolojik ve epistemolojik olarak komünizmden farklıdır. 21. Yüzyıl ekonomik, toplumsal, siyasi süreçlerini anlayıp bunlardan doğan problemlere ve sorulara çözüm / cevap aramak dünya genelinde sosyal demokratların yüz yüze bulunduğu sorumlulukların başında gelmektedir.

KAYNAKLAR

Alai, Mario, vd. (Ed) (2015), *Science Between Truth and Ethical Responsibility*, Springer International Publishing, İsviçre.

Berman, Sheri (2006), *The Primacy of Politics - Social Democracy and the Making of Europe's Twentieth Century*, Cambridge University Press, Cambridge, İngiltere

Claeys, Gregory (2011), "Robert Owen and Some Later Socialists", (Thompson&Williams, 2011) içinde.

Di Bernardo, Giuliano (2015), "From Physics to Sociology", (Alai, 2015) içinde.

Durkheim, Emile (2009), *Socialism and Saint Simon*, Çev.: Charlotte Sattler, Taylor & Francis e-Library, Abingdon, İngiltere.

Gombert, Tobias; Krell, Christian vd. (2017), *Social Democracy Reader 1 - Foundations of Social Democracy*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Berlin.

Granadio, Alan (2016), "Democratic Socialism or Social Democracy?", (PhD Thesis), European University Institute, Florence, Italy.

Honneth, Axel (2016), *Sosyalizm Fikri*, Çev.: Cen Şentürk, İletişim Yay., İstanbul.

McCarthy, Michael A. (2018), "Democratic Socialism Isn't Social Democracy", *Jacobin Magazine*, <https://jacobinmag.com/2018/08/democratic-socialism-social-democracy-nordic-countries> Erişim: 21.06.2019

Socialist International (1989), "Declaration of principles Adopted by the XVIII Congress, Stockholm, June 1989", <https://www.socialistinternational.org/about-us/declaration-of-principles> Erişim: 21.06.2019

SODEV Monitör (Nisan 2019), "İşsizlik Rakamları Son 10 Yılın Tarihi Zirvesinde!", <http://sodev.org.tr/sodev-monitor-issizlik-rakamlari-son-10-yilin-tarihi-zirvesinde> Erişim: 21.06.2019

Steger, Manfred B. (2006), *The quest for evolutionary socialism - Eduard Bernstein and social democracy*, Cambridge University Press, Cambridge, İngiltere

Thompson, Noel & Williams, Chris (2011), *Robert Owen and his Legacy*, University of Wales Press, Cardiff, İngiltere.

Yeo, Stephen (2011), "Looking forward: co-operative politics or can Owen still help?", (Thompson&Williams, 2011) içinde.